

Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης

Τόμ. 2015, Αρ. 2 (2015)

Λειτουργίες νόησης και λόγου στη συμπεριφορά, στην εκπαίδευση και στην ειδική αγωγή: Πρακτικά 5ου Συνεδρίου



ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ Π.Τ.Δ.Ε.
ΚΕΝΤΡΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΨΥΧΟΦΥΣΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

5^ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ 19-21 Ιουνίου 2015

Υπό την αιγίδα του Υπουργείου Πολιτισμού, Παιδείας και
Θρησκευμάτων

« Λειτουργίες νόησης και λόγου στη συμπεριφορά,
στην εκπαίδευση και στην ειδική αγωγή »

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2016

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:

Παπαδάτος Γιάννης
Πολυχρονόπουλου Σταυρούλα
Μπασιτέα Αγγελική

ISSN: 2529-1157

ΑΘΗΝΑ

Ο σχολικός εκφοβισμός στη «μεγάλη οθόνη» : μία διδακτική προσέγγιση1

Θαρρενή Ζαννετίδη, Γεώργιος-Ταξιάρχης Ραγιας

doi: [10.12681/edusc.352](https://doi.org/10.12681/edusc.352)

Βιβλιογραφική αναφορά:

Ζαννετίδη Θ., & Ραγιας Γ.-Τ. (2016). Ο σχολικός εκφοβισμός στη «μεγάλη οθόνη» : μία διδακτική προσέγγιση1. *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης, 2015(2)*, 1155–1169. <https://doi.org/10.12681/edusc.352>

Ο σχολικός εκφοβισμός στη «μεγάλη οθόνη» : μία διδακτική προσέγγιση¹

Ζαννετίδη Θαρρενή
Απόφοιτη Π.Τ.Δ.Ε.
zannetidi_tharreni@outlook.com

Ράγιας Γεώργιος – Ταξίαρχης
Φοιτητής Π.Τ.Δ.Ε.
grptde2012@gmail.com

Περίληψη

Η όλο και συχνότερη εμφάνιση του σχολικού εκφοβισμού καθιστά αναγκαία τη μελέτη κάθε πτυχής του φαινομένου και την ανάλυση των αιτιών που το προκαλούν. Ο παγιωμένος τρόπος αντιμετώπισης της θυματοποίησης στη σχολική πραγματικότητα αφορούσε σε εξατομικευμένη παρέμβαση στο μαθητή που παρουσίαζε την επιθετική συμπεριφορά. Ωστόσο, στις μέρες μας έχουν αρχίσει να παρουσιάζονται και να εφαρμόζονται προγράμματα παρέμβασης που στρέφονται ευρύτερα στους μαθητές και εστιάζουν στην πρόληψη της επιθετικότητας. Στην παρούσα εργασία μελετάται πως ο μαθητής, μέσω ενός τέτοιου προγράμματος (project) με άξονα τον κινηματογράφο, θα πληροφορηθεί για το σχολικό εκφοβισμό, θα κατανοήσει ενσυναισθητικά τις επιπτώσεις του φαινομένου και θα ενεργοποιηθεί κοινωνικά για την αντιμετώπισή του. Η επιλογή του κινηματογράφου ως διδακτικού μέσου γίνεται καθότι στην εποχή της εικόνας και την εποχή της μάθησης που πρέπει να προσανατολίζεται πρωτίστως στην κοινωνία και δευτερευόντως στη γνώση, η «μεγάλη οθόνη» θα διαδραματίσει πολύ σημαντικό ρόλο καθώς μπορεί να αξιοποιηθεί ως μέσο αγωγής που θα καλλιεργήσει τον κριτικό εγγραμματισμό, την ενσυναίσθηση και θα προωθήσει τη βιωματική διδασκαλία. Επομένως, ο κινηματογράφος, με την προσπάθεια ενσωμάτωσης των νέων τεχνολογιών μέσα στην σχολική τάξη, μπορεί να αποτελέσει μαζί με άλλα μέσα όπως ο διαδραστικός πίνακας, τα εκπαιδευτικά λογισμικά, οι ψηφιακές παρουσιάσεις κ.α., εναλλακτικό εκπαιδευτικό εργαλείο, κατάλληλο για να δημιουργήσει ένα κλίμα κοινών εμπειριών που θα ενισχύσει τη συνοχή της σχολικής τάξης και θα καταστείλει φαινόμενα εκδήλωσης επιθετικότητας.

Λέξεις – Κλειδιά : σχολικός εκφοβισμός, κινηματογράφος, πρόληψη, ενσυναίσθηση

1.Ολόκληρη η εργασία όπως παρουσιάστηκε στο συνέδριο υπάρχει σε online διαδραστική παρουσίαση στη διεύθυνση : <https://prezi.com/bj3ckcemzdao/presentation/>

Abstract

The increasing occurrence of bullying makes it necessary to study every aspect of the phenomenon and analyze its causes. The entrenched way of dealing with victimization in school actually involved in schemes tailored to the student who showed aggressive behavior. However, nowadays they have started to present and implemented intervention programs directed broadly to students and focus on preventing aggression. In the present work that the student, through such a program (project) oriented film, will be informed about bullying, we empathically understand the effects of the phenomenon will be activated socially to deal with it. The choice of

cinema as a teaching medium because it is in the era of the image and the time of learning must be geared primarily social and secondarily knowledge, the "big screen" will play a very important role as it can be exploited as a means of education which will cultivate critic literacy, empathy and promote experiential teaching. Therefore, the cinema, with the effort of integrating new technologies into the classroom can be with other media such as interactive board, educational software, digital presentations etc., alternative educational tool, suitable to create a climate of shared experiences that will enhance the coherence of the classroom and suppress aggression event phenomena.

Key - words: bullying, cinema, prevention, empathy

Εισαγωγή

Το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού

Στα σχολεία, που αποτελούν μικρογραφία της κοινωνίας, καθρεφτίζονται οι κάθε είδους κοινωνικές και οικονομικές μεταβολές. Είναι πολυπληθή, κατά κύριο λόγο στα αστικά κέντρα και πολυπολιτισμικά, συγκεντρώνοντας μαθητές από όλες τις κοινωνικές ομάδες. Οι αξίες, τα πρότυπα, οι διαπροσωπικές σχέσεις όσων συμμετέχουν στην εκπαιδευτική διαδικασία έχουν αλλάξει (Δασκαλάκης, 2014). Ωστόσο, ο εκφοβισμός στο σχολείο φαίνεται να είναι ένα φαινόμενο διαχρονικό (Γαλανάκη, 2010, σελ.1 στα πρακτικά 5^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.Ε.Κ.).

Το φαινόμενο του εκφοβισμού σύμφωνα με τον Olweus (1993, σελ. 13-14), ορίζεται ως οι *βίαιες ή επιθετικές πράξεις που ασκούνται επανειλημμένα από ένα παιδί ή ομάδα παιδιών εναντίον ενός άλλου παιδιού με στόχο να του προκαλέσουν σωματικό ή και ψυχικό πόνο και τελικά να το υποτάξουν*, ορισμός που έχει τις περισσότερες αναφορές. Ο Rigby (1996) τον ορίζει ως *σκληρή και επαναλαμβανόμενη καταπίεση, φυσικής ή ψυχολογικής φύσης, από τον ισχυρό προς τον ανίσχυρο χωρίς καμία αιτιολογία* (Δασκαλάκης, 2014, 204). Δύο χαρακτηριστικά βασικά είναι κοινά αποδεκτά: η επανάληψη και η ύπαρξη ανισότητας ισχύος, δύναμης, εξουσίας. Ο εκφοβισμός/θυματοποίηση δηλαδή (έχουν μεταφραστεί από τον αγγλικό όρο *bullying*), διαφοροποιείται από άλλες μορφές επιθετικότητας, αρχικά γιατί το παιδί ή η ομάδα παιδιών που ασκεί τη βία είναι σωματικά ή ψυχικά πιο δυνατό από το παιδί που είναι ο αποδέκτης της. *Ακόμη, η βία επαναλαμβάνεται πάντα εναντίον συγκεκριμένων παιδιών που αδυνατούν να προστατεύσουν τον εαυτό τους και θεωρούνται εύαλωτα* (Rigby, 1996 στο Μόττη-Στεφανίδη, Παπαθανασίου & Λαρδούτσου, 2011, επιμ. Ζαφειροπούλου & Καλαντζή-Αζίζι, σελ. 310). Η πολυσύνθετη φύση του κοινωνικού και εκπαιδευτικού φαινομένου, οφείλεται σε πολυποίκιλες αιτίες και σε παράγοντες που βρίσκονται σε συνεχή αλληλεξάρτηση και ευνοούν την εκδήλωση του. Ατομικοί παράγοντες στους οποίους συμπεριλαμβάνονται βιολογικοί-γενετικοί παράγοντες και ατομικά χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του παιδιού καθώς και περιβαλλοντικοί παράγοντες όπως το σχολικό και το οικογενειακό περιβάλλον, οι συνομήλικοι, τα κοινωνικά προβλήματα και η εκπαιδευτική πολιτική μπορούν να οδηγήσουν σε μια συμπεριφορά αντικοινωνική ή ακόμη και επιθετική (Δασκαλάκης, 2014).

Η θυματοποίηση διακρίνεται σε *άμεση και έμμεση*. Η ανοιχτή επίθεση εναντίον παιδιού όπως π.χ. η σωματική βία (χτυπήματα, σπρώξιμο κ.α.) αποτελεί άμεση θυματοποίηση. Συμπεριφορές όπως απομόνωση και αποκλεισμός από ομαδικές δραστηριότητες (π.χ. διάδοση φημών ενάντια σε παιδί) στοιχειοθετούν την έμμεση θυματοποίηση (Μόττη-Στεφανίδη, Παπαθανασίου & Λαρδούτσου, 2011,

επιμ. Ζαφειροπούλου & Καλαντζή-Αζίζι, σελ. 310). Στη βιβλιογραφία συναντά κανείς τις έννοιες του θύτη (παιδί ή ομάδα παιδιών που ασκεί βία), του θύματος (αποδέκτης) αλλά και των παρατηρητών. Ωστόσο, με τις αναφορές αυτές, γίνεται «ταμπελοποίηση» των παιδιών σε ένα φαινόμενο στο οποίο και οι τρεις ομάδες μόνο θύματα μπορούν να είναι.

Τα πρόσφατα γεγονότα σχετικά με την εμφάνιση βίας σε εκπαιδευτικά ιδρύματα και η προβολή τους από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης αλλά και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, έχουν οδηγήσει στη συγκρότηση μύθων περί της θυματοποίησης. Υπάρχουν συμπεριφορές των μαθητών όπου παρεμποδίζουν την ευρυθμία της σχολικής μονάδας, οι οποίες διαφοροποιούνται όσο αφορά στη σοβαρότητα και την έκταση τους σε «μικροαταξίες» και «σοβαρότερες παρεμβάσεις» (Ματσαγγούρας, 1999). Έτσι, αξίζει να σημειωθεί πως ένα απλό πείραγμα διαφοροποιείται από την θυματοποίηση και τον σχολικό εκφοβισμό, που αποτελούν ένα πιο σύνθετο φαινόμενο. Η διάρκεια, η ένταση, η κατάσταση ανισορροπίας της δύναμης μεταξύ των παιδιών που εμπλέκονται και η συναισθηματική αντίδραση είναι τα στοιχεία εκείνα που προκαλούν την διαφοροποίηση αυτή (Δασκαλάκης, 2014).

Η βιβλιογραφία σχετικά με τη βία στο σχολείο είναι ιδιαίτερα εκτενής, ακόμη και σε συγκριτικό επίπεδο, με έρευνες που έχουν διεξαχθεί σε παγκόσμιο επίπεδο να δείχνουν ότι περίπου το 15% των μαθητών έχουν βιώσει συμπεριφορές εκφοβισμού και βίας, οι οποίες παρατηρούνται συχνότερα στις ηλικίες 8-15 ετών. Στην Ελλάδα συγκεκριμένα, ένα στα δέκα παιδιά έχουν εμπλακεί σε φαινόμενα βίας και εκφοβισμού και είναι αναμφίβολο ότι η οποιαδήποτε εμπλοκή ενέχει κινδύνους για την ψυχοκοινωνική τους εξέλιξη (Τσιαντής, 2011). Σύμφωνα με έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί παρατηρείται πως η συχνότητα του φαινομένου είναι μεγαλύτερη στο νηπιαγωγείο και στις πρώτες τάξεις του δημοτικού, ενώ αυξάνεται πάλι στις πρώτες τάξεις του γυμνασίου. Ακόμη, φαίνεται ότι τα αγόρια ασκούν συχνότερα βία εναντίον άλλων παιδιών αλλά αποτελούν και συχνότερα αποδέκτες βίας σε σχέση με τα κορίτσια (Kochensfeld & Ladd, 1996. Smith, 1991. στο Μόττη-Στεφανίδη, Παπαθανασίου & Λαρδούτσου, 2011, επιμ. Ζαφειροπούλου & Καλαντζή-Αζίζι, σελ. 311).

Είναι σημαντική, λοιπόν, η δημιουργία μίας σχολικής κοινότητας που δε θα επιτρέπει στο χώρο της να υπάρχει καμία μορφή εκφοβισμού και με όλους τους εμπλεκόμενους να δεσμεύονται για τη διατήρηση ενός περιβάλλοντος που θα το διέπουν οι εξής αρχές (Μόττη-Στεφανίδη, Παπαθανασίου & Λαρδούτσου, 2011, επιμ. Ζαφειροπούλου & Καλαντζή-Αζίζι, σελ. 311):

1.Κανένας μαθητής δεν επιτρέπεται να υφίσταται τις επιθετικές πράξεις άλλων συμμαθητών του.

2.Οι μαθητές πρέπει να βοηθούν όσους μαθητές γίνονται στόχος της επιθετικότητας άλλων συμμαθητών τους.

3.Κανένα παιδί δεν πρέπει να αποκλείεται από ομαδικές δραστηριότητες αλλά αντίθετα να καταβάλλεται ειδική προσπάθεια να συμπεριλαμβάνονται όλα τα παιδιά στις κοινές δραστηριότητες, για να μην αισθάνεται κανένα ότι έχει απορριφθεί.

Όταν η εκδήλωση της βίαιης συμπεριφοράς από ένα παιδί τιμωρείται «παραδειγματικά» στο σχολείο μέσω π.χ. αποβολών, τότε αυτό θα δημιουργήσει αρνητικά συναισθήματα στο παιδί για το περιβάλλον που δεν το βοηθά. Πολύ πιθανό είναι, μάλιστα, να εκδηλώσει ξανά επιθετική συμπεριφορά. Μια τιμωρία έχει παροδική και περιορισμένη παρεμποδιστική επίδραση. Με την τιμωρία δηλαδή δεν παύει η τάση του παιδιού για επιθετική συμπεριφορά, αλλά μόνο η έκδηλη επιθετική πράξη που τιμωρείται. Αντίθετα, τα γενικά κίνητρα για επιθετικότητα γίνονται πολύ πιο ισχυρά. Γι αυτό οι παιδαγωγοί, γονείς και δάσκαλοι πρέπει να αναζητούν σωστές

μεθόδους ελέγχου της επιθετικότητας των παιδιών (Βουισδάκης, 1987. Fischer, 2006). Το σχολείο τυποποιεί τις σχέσεις και την κοινωνική θέση. Η παιδαγωγική σχέση και η παιδαγωγική αποτελούν πλέον κοινωνικά τέστ. Και συχνά, η βία είναι αυτή που υποχρεώνει να ακολουθηθούν παιδαγωγικές μέθοδοι διαφορετικές, ενεργητικές, θεσμοποιημένες που θα ακολουθούν τη διαφοροποίηση και το σεβασμό (Μπεζέ,Λ & Courtecuisse,V. & Fortin,J. & Pain,J. & Selosso,J. , επιμ. Μπεζέ,Λ., 1998). Δηλαδή, με την προσφορά εναλλακτικών λύσεων μπορεί να γίνει πρόβλεψη και αποφυγή συγκρουσιακών καταστάσεων (Βουισδάκης, 1987. Fischer, 2006). Επομένως, η θυματοποίηση στο χώρο του σχολείου μπορεί να αποτραπεί αποτελεσματικά μέσω της πρόληψης (Fischer,2006. Τσιάντης,2011). Μέσω εύστοχων παρεμβάσεων (διδασκικών δραστηριοτήτων) με άξονα την κοινωνική διάδραση είναι δυνατό να ευνοηθεί ο αυτοέλεγχος και η ορθή διαχείριση της επιθετικότητας από τα ίδια τα παιδιά.

Ο κινηματογράφος ως εναλλακτικό εκπαιδευτικό εργαλείο¹

Η παιδαγωγική επιστήμη εστιάζει πολύ στους παράγοντες αγωγής, δηλαδή στις επιδράσεις εκείνες που πηγάζουν από το εξωτερικό περιβάλλον, το έμφυχο και το άψυχο και συμβάλλουν στη διδακτικομαθησιακή διαδικασία (Μετοχιανάκη, 2008, 365). Ο κινηματογράφος προσφέρεται για την ανάλυση ποικιλίας θεμάτων από μέρους των μαθητών, όπως κοινωνικά, περιβαλλοντικά, ιστορικά, ηθικά, πολιτιστικά, κοινωνικο-οικονομικά κ.λπ.. Ως καλλιτεχνική δημιουργία προκαλεί ποικίλα συναισθήματα στους μαθητές-θεατές (Μετοχιανάκη,2008,390-1. Κολοβός Ν., 1998) . Το θέαμα δεν είναι ένα σύνολο εικόνων, αλλά μια κοινωνική σχέση μεταξύ πρόσωπων διάμεσου των εικόνων. Ο κινηματογράφος έφερε στο ίδιο πεδίο το πραγματικό συμβάν με το φανταστικό επινόημα.

1. *«Cinliteracy: more than making movies, provides authentic and challenging literacy strategies that enable teachers and community members to build connections with students real world experiences through reading and writing moving images».*
(*Ειρήνης Ανδριοπούλου, Συχνότητες, Τεύχος 10, Απρίλιος – Αύγουστος 2010, σελ. 15-20*)

Η ταινία αποτελεί ένα είδωλο του κόσμου, ένα μύθο που δίνεται με οπτικοακουστικούς συμβολισμούς (Δημητρίου,1973,61-77). Μέσω της επεξεργασίας αυτών των θεμάτων, οι μαθητές αναπτύσσουν την κριτική τους σκέψη και εξελίσσουν τον οπτικό τους εγγραμμτισμό. Αξίζει να αναφερθεί ότι για να σχηματίσει κανείς το νόημα και τη σημασία της κινηματογραφικής ταινίας πρέπει να αναπτυχθεί προηγουμένως μια σχέση αλληλεπίδρασης μεταξύ θεατή και μιντιακού περιεχομένου. Η προσέγγιση αυτή στοχεύει μεταξύ άλλων στην ενίσχυση της «κριτικής ανάγνωσης» της ταινίας από τους μαθητές (Σοφός, 2010).

Παρακάτω παρουσιάζονται μερικοί από τους λόγους για τους οποίους ο κινηματογράφος ως οπτικοακουστικό μέσο μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως δυναμικό βοήθημα της εκπαιδευτικής διαδικασίας (Κιμουρτζής, Π., 2013, 368-372).

α) Ο Vygotsky τονίζει ότι η κοινωνικο-πολιτιστική ανάπτυξη του παιδιού έχει δύο επίπεδα. Αρχικά το κοινωνικό επίπεδο μεταξύ ατόμων και στη συνέχεια το ατομικό επίπεδο. Υποστηρίζει ακόμη, το ότι η μάθηση πηγάζει από την αλληλεπίδραση μεταξύ ατόμων. Κεντρικό σημείο της θεωρίας του είναι η ζώνη επικείμενης ανάπτυξης (zone of proximal development). Η ζώνη αυτή συνιστά το χώρο μέσα στον οποίο συντελείται η μάθηση, καθώς ορίζεται ως η διαφορά μεταξύ του τι μπορεί να καταφέρει το παιδί μόνο του χωρίς βοήθεια και τι μπορεί να καταφέρει όταν

εργάζεται μαζί με άλλους που έχουν περισσότερες γνώσεις από το ίδιο (Vygotsky, 1978, 79-91 στο Φωκίδης & Τσολακίδης, 2007, 20-21) Με τον κινηματογράφο να λειτουργεί ως καταλύτης η ζώνη επικείμενης ανάπτυξης των μαθητών μπορεί να αποκτήσει μεγαλύτερο εύρος. Με τους μαθητές –θεατές να είναι στο επίκεντρο σε ένα οπτικο-ακουστικό περιβάλλον, θα υπάρξει δυνατότητα αλληλεπίδρασης με τους χαρακτήρες τις κινηματογραφικής ταινίας. Επομένως ο μαθητής μπορεί να βιώσει τις αναπαραστάσεις που αντικατοπτρίζονται μέσα από τους χαρακτήρες, τον τρόπο που προβάλλονται αλλά και τα μηνύματα που μεταδίδονται, τα διλήμματα και τις αποφάσεις που λαμβάνονται, αλλά και αυτές που θα μπορούσαν να επιλεχθούν και δεν προτιμήθηκαν, τα στερεότυπα που διαμορφώνονται ή αμβλύνονται.

β) Από τους σημαντικότερους σκοπούς της εκπαίδευσης είναι ο γραμματισμός, η *ικανότητα δηλαδή εκείνη των ατόμων να δρουν αποτελεσματικά σε ποικίλα περιβάλλοντα και καταστάσεις επικοινωνίας, χρησιμοποιώντας κείμενα γραπτού και προφορικού λόγου όπως επίσης και μη γλωσσικά κείμενα (εικόνες, χάρτες, πίνακες κ.λπ.)* (Μητσικοπούλου Β., 2001, 209). Στην εποχή της εικόνας, εξέχουσα σημασία έχει η κατάκτηση του οπτικού εγγραμμτισμού. Είναι φανερό πως ο κινηματογράφος μπορεί να βοηθήσει ουσιαστικά σε αυτό με την ανάλυση κινηματογραφικών ταινιών από τα παιδιά. Οι μαθητές δε θα ενεργούν ως παθητικές φωτογραφικές μηχανές αλλά θα εξασκήσουν την ικανότητα τους για ερμηνεία των όσων παρακολουθούν. Πάνω από όλα οι άνθρωποι είναι *homo significans* (άνθρωπος σημασιοδοτών) (Chandle, D., 2002, 17). Το νόημα μιας εικόνας δεν εξάγεται αλλά δημιουργείται κατά τη διαδικασία της ερμηνείας. Η φύση του κινηματογράφου είναι τέτοια όπου δε βασίζεται σε απλές εικόνες, αλλά σε συνδυασμούς, σε μετασχηματισμούς και σε αντιθέσεις σχημάτων (Sorlin P., 2006). Έτσι, αν τα παιδιά παίρνουν μέρος σε μία διαδικασία ανάλυσης κινηματογραφικής ταινίας με την καθοδήγηση του εκπαιδευτικού ασκούν την οπτική τους αντίληψη και αυτό έχει ως αποτέλεσμα την βελτίωση του οπτικού τους γραμματισμού.

γ) Η ανάλυση μίας κινηματογραφικής ταινίας πάντα προκαλεί σκέψεις, ερωτήματα και προβληματισμούς. Οι πνευματικές αυτές διεργασίες είναι ανάλογες με εκείνες που θέτει ο Κριτικός Εγγραμμτισμός ως στόχους (Κιμουρτζής Π., 2013, 373 & Ματσαγγούρας Η., 1995, σελ. 456-476). Ο θεατής καταβάλλει κριτική προσπάθεια για να ερμηνεύσει την κεντρική ιδέα του έργου, το εμφανές και ουσιαστικό θέμα του. Αποδέχεται, πείθεται, απορρίπτει, αποδομεί τα μηνύματα που δέχεται από την ταινία. Ακόμη, μέσω μίας ταινίας ο θεατής κινητοποιείται να αντιληφθεί τα όρια μεταξύ αλήθειας, μύθου και αφύσικου. Συμβάλλει ουσιαστικά στον κριτικό εγγραμμτισμό, η προσπάθεια του μαθητή-θεατή να διακρίνει το πώς εκφράζεται η αλήθεια σε κάτι που δε λέγεται με ακρίβεια, να ανιχνεύει απόψεις που προβάλλονται και απόψεις που αποσιωπώνται. Η αντικειμενικότητα και το δίκαιο των απόψεων που προβάλλονται θα εγείρουν προβληματισμούς για το αν η προβαλλόμενη εκδοχή ανταποκρίνεται στο κοινό αίσθημα ή διαφέρει. Τέλος, η τοποθέτηση των μαθητών απέναντι σε ιδεολογίες, στερεότυπα, αξίες αλλά και σε ζητήματα όπως η βεβαιότητα, η αβεβαιότητα και η αυθεντία. Με βάση, λοιπόν, τις διανοητικές τους ικανότητες οι μαθητές-θεατές μπορούν να εντοπίζουν τις προκαταλήψεις, να αμφισβητούν θέσεις και να διερευνά παραδοχές και να κρίνει και να ερμηνεύει με βάση το δικό του αξιακό κώδικα (Κιμουρτζής, 2013, 374).

Η σημασία της ενσυναίσθησης στον κινηματογράφο και στην εκπαίδευση

Ο G. Mead (1934) ορίζει την *ενσυναίσθηση ως την «ικανότητα να παίρνει κανείς το ρόλο ενός άλλου και να υιοθετεί εναλλακτικές προοπτικές σχετικά με τον εαυτό του»*. Σύμφωνα με τον Goutu (1951) *«ενσυναίσθηση είναι η διαδικασία κατά την οποία το άτομο για μια στιγμή προσποιείται στον εαυτό του ότι είναι κάποιος άλλος ώστε να μπορεί να διεισδύσει στην πιθανή συμπεριφορά του άλλου σε μια δεδομένη κατάσταση»* (Σταλίκας & Χαμοδράκα, 2004, 23-24). Ο Παπαδόπουλος στο *Λεξικό της Ψυχολογίας* (2005) ορίζει ως *ενσυναίσθητη κατανόηση* την «ψυχική διαδικασία κατά την οποία ένα άτομο προσπαθεί να αναγνωρίσει, δηλώσει, μορφές συμπεριφοράς ή συναισθήματα ενός άλλου ατόμου και μάλιστα από την οπτική που βρίσκεται το άλλο άτομο». (Παπαδόπουλος, 2005, 320). Αυτό απαιτεί «ένα πολύ καλό μάτι και αυτί» και από την άλλη «να μπει κανείς στη θέση» του άλλου. Ο D. Levine αναφέρει χαρακτηριστικά για το ρόλο της ενσυναίσθησης στο σχολείο: Ως ενσυναίσθηση ορίζω έναν τρόπο σκέψης που χαρακτηρίζεται από συμπονετικότητα και αγνό ενδιαφέρον για τον συνάνθρωπο (Levine, 2005 στο Αυγέρη Σ., 2012). Στην πράξη η ενσυναίσθηση είναι ο συνδυασμός κοινωνικών δεξιοτήτων που χαρακτηρίζονται από την ικανότητα και τη διάθεση να ακούμε τον άλλον, να κατανοούμε, να παίρνουμε αποφάσεις και εντέλει να βοηθάμε. Όλες αυτές οι δεξιότητες διδάσκονται, αν εφαρμοσθούν τα κατάλληλα διδακτικά μοντέλα, αρκεί να αναγνωρισθεί από όλους τους εμπλεκόμενους στην εκπαίδευση φορείς πως η ενσυναίσθηση πρέπει να είναι ένα βασικό στοιχείο της σχολικής και μαθητικής κουλτούρας (Αυγέρη Σ., 2012).

Τα παιδιά που τείνουν να εκφράσουν παρόμοια ή τα ίδια συναισθήματα σε σχέση με τις συναισθηματικές εμπειρίες των άλλων είναι λιγότερο επιρρεπή σε κακοποίηση και το αντίστροφο. Κάποιοι ερευνητές τονίζουν ότι είναι πιθανό οι θύτες να έχουν γνωστική ενσυναίσθηση (αναγνωρίζω τα συναισθήματα των άλλων), αλλά μειωμένη συναισθηματική ενσυναίσθηση (νιώθω, εκφράζω συναισθήματα των άλλων). Πιθανώς η έλλειψη συναισθηματικής ενσυναίσθησης να διαχωρίζει εκείνους που είναι επιρρεπείς σε επαναλαμβανόμενη, σταθερή επιθετική συμπεριφορά. Από τα παραπάνω μπορούμε να πούμε ότι είναι απαραίτητο να υπάρξει σαφής διάκριση μεταξύ των γνωστικών και συναισθηματικών συνιστωσών της ενσυναίσθησης. Οι θύτες έχουν τη γνωστική συνιστώσα της ενσυναίσθησης και κατανοούν τα συναισθήματα των άλλων, αλλά δεν τα εκφράζουν. Η κατοχή της γνωστικής συνιστώσας της ενσυναίσθησης παρέχει τη δυνατότητα να προσδιορίσει την συναισθηματική δυσφορία και την ταλαιπωρία του θύματος, η οποία επηρεάζει την ανάγκη για επαναλαμβανόμενη εκμετάλλευση. Εάν η ικανότητα αντίληψης και κατανόησης των συναισθημάτων των άλλων είναι η υψηλότερη τότε το επίπεδο έκθεσης σε εκφοβισμό είναι το χαμηλότερο. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι αυτό ισχύει μόνο για τις άμεσες μορφές εκφοβισμού. όσο περισσότερο μπαίνουμε στη συναισθηματική κατάσταση του άλλου προσώπου, είμαστε λιγότερο πρόθυμοι να το βλάψουμε (Dodaj, Sesar, Barisic, Pandza, 2013, 94-96).

Συγκεκριμένα στην περίπτωση του κινηματογράφου, ο θεατής -μαθητής περιμένει πάντα από μια ταινία να ψυχαγωγηθεί, να μάθει, να πληροφορηθεί. Να γνωρίσει κάτι καινούργιο απ τον φυσικό και κοινωνικό χώρο που ζούσε ή δεν είχε ποτέ επισκεφτεί. Όχι μόνο τη φύση, αλλά και τους ανθρώπους, τη φυσιολογία, τις συνήθειες, το είδος των σχέσεων τους. Να επιβεβαιώσει μια εμπειρία, μια φαντασίωση, μια άποψη. Διαδικασία που διευκολύνει η καθαρότητα και η αμεσότητα της κινηματογραφικής εικόνας ως σημαίνοντος (Δημητρίου, 1973,70-7). Ένας θεατής διαβάσει μια ταινία όπως ένα βιβλίο ή έναν πίνακα. Μαθαίνει να ξεχωρίζει τα στοιχεία που την αποτελούν και τις σχέσεις που τα συνδέουν. Παίρνει απέναντί της μια ενεργή θέση,

την κρίνει όχι μόνο μετά αλλά και κατά τη διάρκεια, όπως έχει ήδη αναφερθεί παραπάνω. Δεν εφησυχάζεται στην γοητεία του θεάματος και προσπαθεί να καταλάβει τα νοήματα που παράγονται μέσα σε αυτήν επιβεβαιώνοντας μια δευτεροβάθμια σχέση μαζί της. Έτσι, συμμετέχει δίπλα σε μια προβολή. Κατ'αρχάς συμμετέχει από την πλευρά των προσωπικών του ανησυχιών τις οποίες εισάγει στην ταινία: αυτό είναι η ταύτιση. Κατόπιν συμμετέχει με βάση το ίδιο γεγονός ότι είναι μάρτυρας του θεάματος. Ταινία είναι ό,τι βλέπει ο θεατής, ό,τι καταλαβαίνει. Ωστόσο, οι συνθήκες στις οποίες πραγματοποιείται το γύρισμα του επιβάλλουν τη θέση από την οποία παρατηρεί (Sorlin,P., 2006). Οι θεατές εμπλέκονται σε πολλαπλές ταυτότητες και ταυτίσεις που σχετίζονται με το γένος, τη φυλή, τη σεξουαλική προτίμηση, την περιοχή, τη θρησκεία, την ιδεολογία, την κοινωνική τάξη και τη γενιά (Stam, R., 2006).

Είναι φανερό, λοιπόν, πως η ενσυναίσθηση ως ψυχική διεργασία συμβαίνει κάθε φορά που ένας θεατής παρακολουθεί μία ταινία. Και το ζητούμενο είναι πως μέσα από δραστηριότητες που εμπλέκεται ο κινηματογράφος ο δάσκαλος να πετύχει ενεργοποίηση και ενδυνάμωση της ενσυναίσθητικής ικανότητας των μαθητών. Η ενασχόληση με ένα έργο τέχνης ή δημιουργία καλλιτεχνικού έργου επιδρά ουσιαστικά στην καλλιέργεια της ενσυναίσθησης (Riddett-Moore K., 2009). Οι καλές τέχνες λόγω της αισθητικής εμπειρίας που προκαλούν μπορούν να μας μεταφέρουν σε μια άλλη αντίληψη του κόσμου αλλά και του εαυτού μας. Η θέαση μίας κινηματογραφικής ταινίας, για παράδειγμα, με την κατάλληλη προεργασία και καθοδήγηση από τον διδάσκοντα μπορεί να οδηγήσει το μαθητή στη διατύπωση ερωτημάτων σχετικά με τον άνθρωπο, τις σκέψεις και τα συναισθήματά του. Μέσα από την παρατήρηση ενός καλλιτεχνήματος οι μαθητές μπορούν να αναπτύξουν την ικανότητά τους να στοχάζονται πάνω στη ζωή των άλλων και να πλάθουν τα δικά τους σενάρια για το πώς οι άνθρωποι που απεικονίζονται σε αυτά νοιώθουν (Αυγέρη Σ., 2012)

BULLY (2011), Lee Hirsch

Η ταινία

Η ταινία Bully είναι μία ταινία παραγωγής του 2011, με ύφος ντοκιμαντέρ η οποία πραγματεύεται το σχολικό εκφοβισμό στα σχολεία των ΗΠΑ. Σκηνοθετημένη από τον Lee Hirsch, η ταινία ακολουθεί τις ζωές των πέντε μαθητών που αντιμετωπίζουν τον εκφοβισμό σε καθημερινή βάση. Έκανε πρεμιέρα το 2011 στο Φεστιβάλ Κινηματογράφου Tribeca. Επίσης, προβλήθηκε στο Φεστιβάλ Hot Docs, στο Διεθνές Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ και στο Φεστιβάλ Κινηματογράφου Λος Άντζελες διεκδικώντας και κερδίζοντας το Βραβείο Στάνλεϊ Κρέιμερ της Ένωσης Αμερικανών Παραγωγών. Η ταινία κυκλοφόρησε στους κινηματογράφους των Ηνωμένων Πολιτειών στις 30 Μαρτίου του 2012. Όσο αφορά στη σημειολογία του τίτλου, ο τίτλος παραπέμπει άμεσα στο κεντρικό θέμα της ταινίας

Είναι η πρώτη μεγάλου μήκους ταινία σκηνοθετημένη ως ντοκιμαντέρ που δείχνει πόσο έχουμε όλοι επηρεαστεί από τον εκφοβισμό, είτε ως θύματα είτε ως δράστες ή ακόμη και ως σιωπηλοί μάρτυρες. Στην επίσημη ιστοσελίδα της ταινίας (<http://www.thebullyproject.com/>) οι δημιουργοί της την προωθούν ως ένα σημαντικό εργαλείο κατά του σχολικού εκφοβισμού αλλά και ως ένα κίνητρο για κοινωνική ενεργοποίηση.

Ο σκηνοθέτης ήταν στα μαθητικά του χρόνια θύμα παρενόχλησης και η προσπάθειά του αυτή είναι ό,τι πιο προσωπικό έχει γυρίσει ποτέ. Προσέγγισε τον μη κερδοσκοπικό οργανισμό Fractured Atlas, ο οποίος τον χρηματοδότησε μερικώς για

τα γυρίσματα, ενώ το πιο συγκινητικό είναι το γεγονός ότι μεγάλος μέρος του προϋπολογισμού (σχεδόν 25 χιλιάδες δολάρια) ανήκει σε online καταθέσεις ανθρώπων που θέλησαν να βοηθήσουν με τον τρόπο τους το project. Τα credits του σεναρίου ανήκουν στη Cynthia Lowen, ενώ τη μουσική υπογράφει ο Ion Michael Furjanic και το συγκρότημα Bishop Allen.

Το φιλμ είναι στην ουσία ένα οδοιπορικό κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς 2009-2010 σε οικογένειες με παιδιά που έχουν πέσει θύματα διαφορετικών ειδών παρενόχλησης στην Αμερική και πιο συγκεκριμένα στο Τέξας, στο Μισισσιπή, στη Τζόρτζια, στην Αιόβα και στην Οκλαχόμα. Επιπλέον, ασχολείται με τις περιπτώσεις δύο παιδιών που έκαναν απόπειρα αυτοκτονίας έπειτα από τη δική τους προσωπική εμπειρία, των Tyler Long και Ty Smalley. Η ταινία περιγράφει με μεγάλη λεπτομέρεια πώς ο μέσος μαθητής που υφίσταται θυματοποίηση αδυνατεί να υπερασπιστεί τον εαυτό του ενάντια στη γελοιοποίηση και στις επιθετικές πράξεις.

Θίγονται περισσότερα θέματα από όσα φαίνονται στα «καδραρίσματα» του σκηνοθέτη. Πέντε έφηβοι, πέντε διαφορετικές ιστορίες δείχνουν πως η κοινωνία παρασύρεται και τιμωρεί το «φαίνεσθαι» και όχι το «είναι». Η ταινία πραγματοποιεί άλματα μπρος και πίσω στο χρόνο περιγράφοντας τις ζωές των εφήβων, καθιστώντας διακριτά τα όρια από τη μία ιστορία στην άλλη.

Η πρώτη σκηνή της ταινίας αφηγούνται την ιστορία του Tyler Long. Συγκεκριμένα, ο πατέρας του Τάιλερ περιγράφει το χαρακτήρα του γιού του, φανερά συγκινημένος. Αφηγούμενος τα περιστατικά bullying που διαδραματίστηκαν και οδήγησαν τον γιο του να αυτοκτονήσει, αφήνοντας στους γονείς του ένα σημείωμα. Έτσι τελειώνει και η εισαγωγή της ταινίας, όπου ο θεατής άμεσα τοποθετείται στο κοινωνικό περίγραμμα που προτείνεται από τους δημιουργούς της ταινίας.

Στη συνέχεια, γίνεται πέρασμα στο δεύτερο πρωταγωνιστή της ταινίας τον Άλεξ. Ο Άλεξ είναι δεκατριών ετών και αρχικά περιγράφει τη σχέση του με την οικογένεια του. Είναι αρκετά νευρικός που θα επιστρέψει στο σχολείο και χαρακτηριστικά αναφέρει πως του είναι δύσκολο να δημιουργήσει φιλίες και πως οι συμμαθητές του τον φωνάζουν «ψαρόφατσα» (*fish-face*), γεγονός που δεν τον ενοχλεί. Η κάμερα τον ακολουθεί μέχρι τη στάση του λεωφορείου. Μέσα στο λεωφορείο διαδραματίζονται διάφορα περιστατικά λεκτικής βίας προς τον Άλεξ. Φαίνεται πως τα σχολικά λεωφορεία είναι «κατάλληλα» για λεκτικές παρενοχλήσεις, ώστε να υπάρχει η επιβεβαίωση του «bully» από τον κοινωνικό του περίγυρο - εδώ, τους συμμαθητές του. Φτάνοντας στο σχολείο, η κάμερα καταγράφει περιστατικά βίας και εκφοβισμού που δεν αφορούν άμεσα τον Άλεξ, αλλά δείχνουν ένα διευθυντή αδιάφορο παρατηρητή.

Σειρά έχει η Kelby από την Οκλαχόμα. Πρόκειται για μία νεαρή που κατηγορείται λόγω της εμφάνισής της. Κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς η Kelby παρενοχλείται, αγνοείται και εκφοβίζεται από τους συνομηλίκους της. Έχει προσπαθήσει πολλές φορές να τραυματίσει τον εαυτό της ενώ η οικογένεια αναφέρει ότι, όλα αυτά τα γεγονότα την έκαναν πολύ εσωστρεφή.

Ακολουθεί η Ja'Meya, ένα 14-year-old εφηβικό κορίτσι που ζει με τη μητέρα της. Η Ja'Meya είναι μία μαθήτρια με ταλέντο στο μπάσκετ. Το γήπεδο του μπασκετ ωστόσο αποτελεί εφιάλτη πλέον για εκείνη καθώς επαναλαμβανόμενα είχε υπάρξει θύμα σχολικού εκφοβισμού σε εκείνο το χώρο. Μία ημέρα πήρε το όπλο της μητέρας της στο σχολείο, σε μια προσπάθεια να «τρομάξει» τα παιδιά που την κακοποιούσαν σωματικά και λεκτικά με αποτέλεσμα να συλληφθεί από την αστυνομία.

Γίνεται επιστροφή στους γονείς του Τάιλερ, όπου χρησιμοποιούν το θάνατο του γιού τους για να «πολεμήσουν» το σχολικό εκφοβισμό με κεντρικό σύνθημα «Τάιλερ, η φωνή σου ακούγεται». Προσπαθούν να βρουν ένα τρόπο να δείξουν πως

πρόκειται για ένα πρόβλημα σοβαρό με μεγάλες διαστάσεις στα σχολεία. Ωστόσο, θεωρήθηκε πως «τα παιδιά θα είναι παιδιά» και πως οι δάσκαλοι προτιμούν να μη λαμβάνουν θέση σχετικά με το πρόβλημα ακόμη και αν γνωρίζουν για τέτοια περιστατικά.

Ο Ty Smalley είναι ένα μικρότερο παιδί που ήταν θύμα εκφοβισμού σε όλη τη διάρκεια του δημοτικού σχολείου μέχρι που αυτοκτόνησε σε ηλικία 11 χρονών. Οι δάσκαλοι στο σχολείο ισχυρίζονται ότι ο εκφοβισμός δεν ήταν η αιτία που οδήγησε το παιδί στην αυτοκτονία. Αντίθετα, ο καλύτερος του φίλος υποστηρίζει πως όλα αυτά τα περιστατικά οδήγησαν τον Ty στην αυτοκτονία, λέγοντας πως την τελευταία φορά που τον είδε, εκείνος έκλαιγε. Αργότερα εξηγεί ότι και εκείνος έχει ασκήσει βία επανηλλειμένα σε παιδί όταν ήταν νεότερος, δίνοντας την ευκαιρία στο θεατή δει την οπτική του «νταή».

Τελικά, οι πρωταγωνιστές της ταινίας βρίσκονται όλοι μαζί σε μία εκδήλωσης μνήμης για το θάνατο του Ty. Ξεκινούν μία εκστρατεία που θα ονομάζεται «Σπάσε τη σιωπή». Η ταινία κλείνει με πολλά μηνύματα αλλά κυρίως με το ότι η λύση στο πρόβλημα απαιτεί συλλογική προσπάθεια θεσμών όπως το σχολείο, η οικογένεια αλλά και η ίδια η κοινωνία.

Η ταινία επιλέχθηκε γιατί είναι έντονα βιοματική, ρεαλιστική, με βιογραφικά στοιχεία του σκηνοθέτη. Στην ταινία παρουσιάζεται η ευαίσθητη πλευρά της παιδικής ηλικίας γεγονός που θα είναι ένας παραπάνω λόγος τα παιδιά που θα παρακολουθήσουν την ταινία να δεθούν με τους πρωταγωνιστές. Οι διαφορετικές ιστορίες εκφοβισμού που προβάλλονται επιτρέπουν τις πολλές «αναγνώσεις», με αποτέλεσμα οι θεατές να αντιλαμβάνονται κάθε φορά «από την οθόνη» την οπτική των θυμάτων, αυτών που ασκούν τη βία αλλά και αυτών που σιωπηλά παρατηρούν. Στην ταινία ακόμη, σχολιάζεται η σχέση των ατόμων με την κοινωνία (οικογένεια, φίλεις, σχέσεις με ομηλικούς) και δίνεται έμφαση στις παιδαγωγικές σχέσεις (δασκάλου – μαθητή, συμμαθητών μεταξύ τους). Είναι μία κοινωνική ταινία, που θίγει θέματα κοινωνικού προβληματισμού και μέσα από αυτήν οι θεατές μαθαίνουν για το φαινόμενο της θυματοποίησης με άμεσο τρόπο, πάντα κατάλληλο όμως για να προβληθεί και σε παιδιά.

To Project

Γενικός σκοπός :

Να κατανοήσουν οι μαθητές/μαθήτριες το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού με βοηθητικό εργαλείο τον κινηματογράφο και να μπορούν να εκφράζουν απόψεις σχετικά με τις μορφές βίας και τη διαφορετικότητα διαθέτοντας κριτική σκέψη για τα ζητήματα αυτά.

Περιγραφή

Το πρόγραμμα θα απευθύνεται σε παιδιά Δημοτικού, κυρίως των τάξεων Δ', Ε' και Στ', και είναι σχεδιασμένο με τη δημιουργική μέθοδο Project. Οι μαθητές θα παρακολουθήσουν σταδιακά κομμάτια από την ταινία και συγκεκριμένα από την ιστορία του Άλεξ, και με κατάλληλες δραστηριότητες θα κατακτήσουν τη γνώση που αφορά στο συγκεκριμένο θέμα. Δρώντας ομαδοσυνεργατικά, στη διάρκεια του προγράμματος οι μαθητές αναμένεται κατανοήσουν ενσυναισθητικά τις επιπτώσεις του σχολικού εκφοβισμού, και να ενεργοποιηθούν κοινωνικά για την αντιμετώπισή του και μάλιστα κάθε μαθητής μπορεί να δοκιμάσει, να προτείνει, να ανακαλύψει, να δράσει, να επιχειρηματολογήσει καταλήγοντας στα δικά του συμπεράσματα.

Η εργασία των μαθητών σε ομάδες και η στενή, συνεχής και συγκροτημένη συνεργασία μεταξύ τους θα συμβάλλει και στην αλλαγή της στάση τους γύρω από τη βία και τον εκφοβισμό. Στη διάρκεια της υλοποίησης των δραστηριοτήτων ο

εκπαιδευτικός θα πρέπει να ελέγχει τα συμπεράσματα των μαθητών, να συνεργάζεται μαζί τους, να τους καθοδηγεί ώστε να αντιλαμβάνονται καλύτερα τα αποτελέσματά τους και να τους ενθαρρύνει να συνεχίσουν με σκοπό την ολοκλήρωση του προγράμματος και την αξιολόγησή του.

Οι ομάδες που προτείνονται πρέπει να είναι:

- ✓ Ισοδύναμες.
- ✓ Να αποτελούνται από μαθητές που έχουν διαφορετικές επιδόσεις.
- ✓ Να διαπνέονται από πνεύμα συνεργασίας.

Η μαθητική ομάδα μπορεί να αποφασίσει στα πλαίσια της αυτοοργάνωσής της, το χωρισμό της σε μικρότερες ομάδες μελέτης των υποθεμάτων που περιέχονται στο κύριο θέμα. Ο χωρισμός αυτός δε θα πρέπει να είναι οριστικός και οι μαθητές πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να αλλάξουν ομάδα ή να ζητήσουν την ανακατάταξη των ομάδων με σκοπό την βελτίωση της παραγόμενης εργασίας ή ακόμη την άσκηση των μαθητών στην ομαδική εργασία, μέσα σε περιβάλλον, όχι απόλυτα ελεγχόμενο ή απόλυτα φιλικό.

Δραστηριότητα 1^η

Διάρκεια : μία διδακτική ώρα

Ειδικοί στόχοι

- Να μιλήσουν με αφορμή ένα κείμενο για τις καταστάσεις βίας και εκφοβισμού και να εκφράσουν τα συναισθήματά τους.
- Να προβληματιστούν σχετικά με τον τίτλο της ταινίας και την αφίσα της και να εκφράσουν την άποψή τους.

Μέθοδος : Συζήτηση, ερωταποκρίσεις, παρουσίαση

Υλικά : Η/Υ, βιντεοπροβολέας, διαδίκτυο

Περιγραφή

Ο εκπαιδευτικός αρχίζει μια εισαγωγική συζήτηση με τους μαθητές για τον εκφοβισμό και τη βία στο σχολείο, στη συνέχεια τους ζητά να αναφέρουν παραδείγματα και στο τέλος να εκφράσουν τις απόψεις τους για το φαινόμενο. Αφορμή για τη συζήτηση αυτή μπορεί να αποτελέσει ένα απόκομμα ή μια φωτογραφία από εφημερίδα ή μια είδηση στα ΜΜΕ.

Στη συνέχεια, ο εκπαιδευτικός με τη βοήθεια βιντεοπροβολέα ή απλού φορητού υπολογιστή επισκέπτεται την ιστοσελίδα <http://www.imdb.com/title/tt1682181/>, όπου είναι η ταινία BULLY (2011) στην πλατφόρμα του IMDB (Internet Movie Data Base) . Στην ιστοσελίδα, δείχνει αρχικά στους μαθητές τον τίτλο και την αφίσα της ταινίας. Διεξάγεται μία συζήτηση κατά την οποία οι μαθητές θα εκφράζουν την άποψή τους πάνω στην πιθανή θεματολογία της ταινίας.

Π.χ. -Τι περιμένετε ότι θα δείτε στη συγκεκριμένη ταινία, βλέποντας την αφίσα και διαβάζοντας τον τίτλο;

- Ποιος είναι ο σκοπός της αφίσας; κ.λπ.

Αφού ολοκληρωθεί η συζήτηση, ο εκπαιδευτικός δείχνει στους μαθητές μερικά στοιχεία για την ταινία από την ιστοσελίδα. Για παράδειγμα δείχνει στους μαθητές σε ποιο σημείο αναγράφεται ο σκηνοθέτης, οι ηθοποιοί και οι υπόλοιποι συντελεστές ή το σημείο που μπορούν να πατήσουν και να δουν το τρέιλερ της ταινίας ή και άλλες φωτογραφίες.

Δραστηριότητα 2^η

Διάρκεια : μία διδακτική ώρα

Ειδικοί στόχοι

- Να ενημερωθούν σχετικά με την υπόθεση της ταινίας.
- Να κατανοήσουν ότι θα ασχοληθούν με το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού.
- Να κατανοήσουν τη θεματολογία που πραγματεύεται το συγκεκριμένο απόσπασμα.
- Να εργαστούν σε ομάδες.

Μέθοδος : παρουσίαση, συζήτηση, ομαδοσυνεργατική διδασκαλία

Υλικά : φωτοτυπίες με υπόθεση της ταινίας, φύλλα εργασίας, βιντεοπροβολέας, ταινία, Η/Υ

Περιγραφή

Ο εκπαιδευτικός μοιράζει σε κάθε ομάδα μαθητών μία φωτοτυπία με την υπόθεση της ταινίας. Στη συνέχεια, αφού τους αφήνει λίγο χρόνο να την επεξεργαστούν, συζητούν για αυτή. Ο εκπαιδευτικός τους ανακοινώνει ότι θα ασχοληθούν με την ιστορία του Άλεξ (επειδή είναι διακριτά χωρισμένες οι ιστορίες των πρωταγωνιστών στην ταινία είναι εύκολο για τον εκπαιδευτικό να απομονώσει τα κομμάτια της ταινίας που χρειάζεται). Συγκεκριμένα, το πρώτο απόσπασμα ξεκινάει από το 06.10 μέχρι και το 11.30.

Μοιράζεται σε κάθε ομάδα το παρακάτω φύλλο εργασίας. Με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού συμπληρώνουν την πρώτη στήλη καθώς εκείνος θα έχει τον έλεγχο της έναρξης ή/και της διακοπής της ταινίας.

Φ.Ε.

1. Συμπληρώνουμε τον παρακάτω πίνακα με βάση αυτά που παρακολουθήσαμε στο απόσπασμα της ταινίας BULLY. Ο Άλεξ συστήνεται, περιγράφει την οικογένειά του, και αφηγείται κάποια πράγματα για τον εαυτό του.

Χρόνος Δράσης Πότε	Δρώνα Πρόσωπα Ποιος	Δράσεις, Συμβάντα, Διάλογοι Τι	Τόπος Δράσης Που
06.10-07.40			
07.40-08.50			
...			

Στη συνέχεια η κάμερα τον ακολουθεί μέχρι και την επιβίβαση του στο σχολικό λεωφορείο.

Αφού οι ομάδες συμπληρώσουν το φύλλο εργασίας, ο εκπρόσωπος της κάθε ομάδας παρουσιάζει τα ευρήματά της.

Διεξάγεται μία συζήτηση με την ολομέλεια της τάξης με βάση τις παρακάτω ερωτήσεις

- Πως περιγράφει τη σχέση του με την οικογένειά του ο Άλεξ;
- «Μου αρέσει εδώ ..νιώθω ασφαλής μέσα στο σπίτι». Γιατί πιστεύετε ότι το λέει αυτό;
- Ο Άλεξ αναφέρει πως οι συμμαθητές του τον φωνάζουν «ψαρόφατσα» και πως αυτό δεν τον πειράζει. Ποια είναι η άποψή σας;

- «Νιώθω νευρικός που θα γυρίσω στο σχολείο. Μου αρέσει να μαθαίνω καινούρια πράγματα αλλά έχω πρόβλημα... με το να κάνω φίλους». Σχολιάστε τη φράση.

Δραστηριότητα 3^η

Διάρκεια : μία διδακτική ώρα

Ειδικοί στόχοι

- Να μιλήσουν οι μαθητές για τους ρόλους που υιοθετούν όταν βρίσκονται παρόντες σε περιστατικά εκφοβισμού και βίας.
- Να ενισχυθούν η ενσυναίσθηση και η αλληλεγγύη.
- Να καλλιεργήσουν την αφαιρετική σκέψη μέσω της τεχνικής της παγωμένης εικόνας.
- Να μάθουν να εργάζονται ομαδοσυνεργατικά.

Μέθοδος : παρουσίαση, συζήτηση, ομαδοσυνεργατική διδασκαλία, δραματοποίηση (τεχνική της παγωμένης εικόνας)

Υλικά : βιντεοπροβολέας, ταινία, Η/Υ

Περιγραφή

Ο εκπαιδευτικός προβάλλει δύο ακόμη αποσπάσματα της ταινίας στους μαθητές (31.26-32.45 & 1.08.16.-1.08.50). Στα σημεία αυτά παρατηρούμε τον Άλεξ στο σχολικό λεωφορείο μαζί με τους συμμαθητές του.

Αρχικά, διεξάγεται μία συζήτηση για τους ρόλους που θα υιοθετούσαν οι μαθητές αν βρίσκονταν παρόντες στα περιστατικά που παρακολούθησαν αλλά και για τους ρόλους των υπόλοιπων συμμαθητών του Άλεξ στο λεωφορείο.

Για παράδειγμα ο εκπαιδευτικός μπορεί να πει στα παιδιά:

- Συζήτησε με την ομάδα σου πως θα αντιδρούσες αν ήσουν και εσύ στο λεωφορείο μαζί με τον Άλεξ.

- Σχολιάστε τη στάση των υπόλοιπων παρευρισκόμενων στο λεωφορείο.

Στη συνέχεια θα ζητηθεί από τους μαθητές ανά ομάδες να δημιουργήσουν μία παγωμένη εικόνα με βάση αυτό που είδανε. Οι συμμετέχοντες χρησιμοποιώντας τα σώματά τους πρέπει να δημιουργήσουν μια εικόνα που αποκρυσταλλώνει μια στιγμή της δράσης, ένα θέμα ή μια ιδέα από το απόσπασμα. Πρέπει να τονιστεί ότι η ακίνητη εικόνα δεν είναι στατική, αλλά εμπεριέχει μια δυναμική.

Η τεχνική αυτή δίνει την ευκαιρία από τη μια σε αυτούς που δημιουργούν την εικόνα να λειτουργήσουν επιλεκτικά, για να αποδώσουν σε μια εικόνα το νόημα. Από την άλλη δίνει συγχρόνως τη δυνατότητα στους θεατές να ασκηθούν στην ανάγνωση της εικόνας.

Μπορεί να υπάρξει παραλλαγή της δραστηριότητας με επένδυση ήχου ή με την τεχνική της παρακολούθησης σκέψης.

Κάθε ομάδα παρουσιάζει την παγωμένη της εικόνα και αποδίδονται διάφορες ερμηνείες από τις ομάδες των θεατών- μαθητών (πολυσημεία). Έπειτα από κάθε παρουσίαση ,λοιπόν, ακολουθεί σχολιασμός και με αυτό τον τρόπο δίνεται η δυνατότητα να συνειδητοποιήσουν τις πολλαπλές οπτικές αναγνώσεις που μπορεί να έχει μία στιγμή δράσης, μία σκηνή.

Δραστηριότητα 4^η

Διάρκεια : μία διδακτική ώρα

Ειδικοί στόχοι

- Να πληροφορηθούν τα παιδιά για τη θεωρία του δημιουργού μίας ταινίας.
- Να ανιχνευθούν οι σκοποί του σκηνοθέτη.

- Να συσχετίσουν το γενικό περιεχόμενο της ταινίας με τα προσωπικά βιώματα του σκηνοθέτη.

Μέθοδος : παρουσίαση, συζήτηση,

Υλικά : βιντεοπροβολέας, Η/Υ

Περιγραφή

Ο εκπαιδευτικός διαβάζει στους μαθητές το παρακάτω απόσπασμα για τον σκηνοθέτη της ταινίας:

«Ο σκηνοθέτης Lee Hirsch ήταν στα μαθητικά του χρόνια θύμα παρενόχλησης και η προσπάθειά του αυτή είναι ό,τι πιο προσωπικό έχει γυρίσει ποτέ. Προσέγγισε ένα μη κερδοσκοπικό οργανισμό, ο οποίος τον χρηματοδότησε μερικώς για τα γυρίσματα, ενώ το πιο συγκινητικό είναι το γεγονός ότι μεγάλος μέρος του προϋπολογισμού (σχεδόν 25 χιλιάδες δολάρια) ανήκει σε online καταθέσεις ανθρώπων που θέλησαν να βοηθήσουν με τον τρόπο τους το γύρισμα της ταινίας»

Πηγή: [The Bully Project: Οι νταήδες των σχολείων έγιναν ντοκιμαντέρ | iefimerida.gr](http://www.iefimerida.gr/news/7153/bully-project-oi-ntaides-ton-sholeion-eginan-ntokimanter#ixzz3dCzMGS6T)
<http://www.iefimerida.gr/news/7153/bully-project-oi-ntaides-ton-sholeion-eginan-ntokimanter#ixzz3dCzMGS6T>

Στη συνέχεια ρωτάει τα παιδιά γιατί νομίζουν πως ο σκηνοθέτης έφτιαξε αυτή την ταινία αλλά και το τι θα πετύχει μέσα από αυτή.

Μετά από αυτή τη συζήτηση ο εκπαιδευτικός αναφέρει στα παιδιά τη θεωρία του δημιουργού – σκηνοθέτη, δηλαδή ότι ο σκηνοθέτης κατέχει την υψηλότερη θέση ως η πρωταρχική γενεσιουργός δύναμη μιας ταινίας. Υπάρχουν πτυχές της προσωπικότητάς του που είναι εμφανείς στο έργο του και άλλες που χρειάζονται μελέτη για να φανούν. Ο σκοπός, λοιπόν, της δραστηριότητας είναι να συσχετίσουν τα παιδιά το απόσπασμα της εφημερίδας με τη θεωρία αυτή.

Δραστηριότητα 5^η

Διάρκεια : δύο διδακτικές ώρες

Ειδικοί στόχοι

- Να κατανοήσουν οι μαθητές τους διάφορους ρόλους σε φαινόμενα εκφοβισμού και βίας στο σχολείο.
- Να προτείνουν τρόπους αντιμετώπισης του φαινομένου.
- Να εκφράσουν οι μαθητές τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους.
- Να ευαισθητοποιηθεί και να ενεργοποιηθεί η μαθητική κοινότητα σε σχέση με περιστατικά εκφοβισμού και βίας στο σχολείο.

Μέθοδος : παρουσίαση, συζήτηση, ομαδοσυνεργατική διδασκαλία

Υλικά : βιντεοπροβολέας, ταινία, Η/Υ, κάμερα

Περιγραφή

Γίνεται προβολή του δύο αποσπασμάτων 01.07.42-01.17.30. και 01.21.40-01.24.00. Στο πρώτο παρατηρείται ότι ο Άλεξ σπάει τη σιωπή του και μιλάει για τα περιστατικά που έχει βιώσει στην οικογένεια του αλλά και στο σχολείο. Οι εκπαιδευτικοί στο σχολείο μιλάνε με όλα τα παιδιά που ήταν παρόντα στα περιστατικά αυτά. Τα περισσότερα από αυτά λένε ότι δεν έχουν αντιληφθεί κάτι. Ωστόσο μετά από συζητήσεις και τιμωρίες σε κάποια από αυτά, εκείνα αλλάζουν στάση. Στο επόμενο απόσπασμα παρατηρείται πως ο Άλεξ έχει δημιουργήσει φίλιες και πλέον είναι χαρούμενος στο σχολικό περιβάλλον.

Μετά την προβολή της ταινίας ο εκπαιδευτικός χρησιμοποιώντας μία κάμερα θα βιντεοσκοπήσει τους μαθητές σε ομάδες να μοιράζονται σκέψεις, ιδέες, προτάσεις σχετικά με το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού. Ο εκπαιδευτικός προτείνει το βίντεο αυτό να το μοιραστούν με τους υπόλοιπους συμμαθητές τους στο σχολείο, με

τη σύμφωνη γνώμη όλων των γονέων. Στο βίντεο η κάθε ομάδα θα αναφέρει τι έμαθε, τι θα ήθελε να πει στην υπόλοιπη μαθητική κοινότητα ή τι θα ήθελε να προτείνει σχετικά με τα φαινόμενα βίας.

Βιβλιογραφία

Αυγέρη Σ., (2012). *Η ανάπτυξη των ενσυναισθητικών δεξιοτήτων των μαθητών ως παράγοντας ενίσχυσης των διαδικασιών ενσωμάτωσης μαθητών με κάθε τύπου δυσκολίες και ιδιαιτερότητες σε ένα Σχολείο για όλους*. Ανακτήθηκε 10 Ιουνίου, 2015, από <http://www.specialeducation.gr/frontend/article.php?aid=529&cid=66>

Βουιδάσκη Β. (1986). *Η επιθετικότητα σαν κοινωνικό πρόβλημα στην οικογένεια και στο σχολείο, συμβολή στην κοινωνιολογία της παιδείας*. Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη

Γαλανάκη, Ε. (2010). *Σχολικός εκφοβισμός: πόσο αποτελεσματικές είναι οι παρεμβάσεις*. Πρακτικά του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.), 5^ο Πανελλήνιο Συνέδριο με θέμα: Μαθαίνω πως Να Μαθαίνω, 23-26 Σεπτεμβρίου 2010, Αθήνα. Ανακτήθηκε 10 Ιουνίου, 2015, από http://www.elliepek.gr/documents/5o_synedrio_eisigiseis/Galanaki_School_Bullying_Effectiveness.pdf

Δασκαλάκης, Δημοσθένης Ι. (2014). *Ζητήματα κοινωνιολογίας της εκπαίδευσης*. Αθήνα: Εκδόσεις Διάδραση

Δημητρίου, Σ. (1973). *Μύθος – κινηματογράφος, σημειολογία - κρίση της αισθητικής*. Αθήνα: Εκδόσεις Άλμα.

Κιμουρτζής, Π. (2013). *CineScience, Ο κινηματογράφος στον φακό της επιστήμης*. Αθήνα : εκδόσεις Gutenberg.

Κολοβός, Ν. (1988). *Κοινωνιολογία του Κινηματογράφου*. Αθήνα : εκδόσεις Αιγόκερος

Κολοβός, Ν. (2000). *Κινηματογράφος, Η τέχνη της βιομηχανίας*. Αθήνα : Εκδόσεις Καστανιώτη.

Ματσαγγούρας, Η. (1995). *Στοχαστικοκριτικός δάσκαλος. Αίτημα του καιρού μας*. Στο Καζαμίας, Α.– Κασσωτακής, Μ. (επιμ.) (σελ. 456-476), *Ελληνική Εκπαίδευση. Προοπτικές ανασυγκρότησης και εκσυγχρονισμού*, Αθήνα : Εκδ. Σείριος

Ματσαγγούρας, Ηλίας Γ. (1999). *Θεωρία και πράξη της διδασκαλίας. Η σχολική τάξη ως χώρος, ομάδα, πειθαρχία, μέθοδος*. Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη

Μετοχιανάκη, Η. (2008). *Εισαγωγή στην Παιδαγωγική Α΄*, Ηράκλειο : Ιδιωτική Έκδοση.

Μητσικοπούλου, Β. (2001). *Γραμματισμός*. Στο Α.-Φ. Χριστίδης (εκδ.) *Εγκυκλοπαιδικός Οδηγός για τη γλώσσα*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

Μόττη - Στεφανίδη, Φ. & Παπαθανασίου Α.-Χ. & Λαρδούτσου Σ. (2011). *Διαταρακτική και επιθετική συμπεριφορά*. Στο Ζαφειροπούλου Μ. & Καλαντζή- Αζίτζι (επιμ.), *Προσαρμογή στο σχολείο. Πρόληψη και αντιμετώπιση δυσκολιών* (σελ.304-341). Αθήνα: Εκδόσεις Πεδίο

Μπεζέ, Λ & Courtecuisse, V. & Fortin, J. & Pain, J. & Selosso, J. (1998). *Βία στο σχολείο. Βία του σχολείου*. Μπεζέ Λ. (επιμ.) Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

Παπαδόπουλος, Ν. (2005). *Λεξικό της ψυχολογίας, Εγκυκλοπαιδικό με τετράγλωσση ορολογία*. Αθήνα: Σύγχρονη Εκδοτική.

Sorlin, P. (2006). *Κοινωνιολογία του Κινηματογράφου*. (μετάφραση: Πελαγία Μαρκέτου). Αθήνα : Εκδόσεις Μεταίχμιο.

Σοφός, Α. (Επιμ.) (2009). *Παιδαγωγικές Διαστάσεις των Νέων Μέσων. Ενίσχυση Μιντιακού Γραμματισμού και Ικανότητας για ένα Ασφαλές Διαδίκτυο*. Αθήνα: Γρηγόρης Κιμουρτζής

Σταλίκας, Α. & Χαμοδράκα, Μ. (2004). *Θεμελιώδη θέματα ψυχοθεραπείας. Η ενσυναίσθηση*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

Stam, R. (2006). Εισαγωγή στη θεωρία του κινηματογράφου. (μετάφραση: Ε. Στεφάνη). Αθήνα : Εκδόσεις Πατάκη

Τσιάντης, Ι. (2011). *Ψυχική υγεία του παιδιού και της οικογένειας*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη

Τσιάντης, Ι. (2011). Ημερίδα με θέμα: «*Εκφοβισμός και Βία στο Σχολείο Μεταξύ των Μαθητών: Αιτίες, Επιπτώσεις, Αντιμετώπιση*». Περιφερειακή Διεύθυνση Α'βάθμιας και Β'βάθμιας Εκπαίδευσης, Εταιρεία Ψυχοκοινωνικής Υγείας του Παιδιού και του Εφήβου 1η Ιουνίου 2011. Τίτλος ομιλίας: «*Ο εκφοβισμός και η βία μεταξύ των μαθητών στο σχολείο :Ένα σύγχρονο πρόβλημα*». Ανακτήθηκε 7 Ιουνίου, 2015, από http://users.sch.gr/grssl1gapeir/ergasies/tsiantis-parousiasi_ekfovismou.pdf

Fischer, L. (2003). *Κοινωνιολογία του σχολείου*. Αθήνα : εκδόσεις Μεταίχιμο.

Φωκίδης , Μ. & Τσολακίδης , Κ. (2007). *Εικονική πραγματικότητα στην εκπαίδευση, Θεωρία και πράξη*. Αθήνα : Εκδόσεις Ατραπός

Ξενόγλωσση

Dodaj A. & Sesar K. & Barisic M & Pandza M. (2013). *The effect of empathy on involving in bullying behavior*, Paediatrics Today. Ανακτήθηκε 20 Ιουνίου 2015, από https://www.academia.edu/2922106/THE_EFFECT_OF_EMPATHY_ON_INVOLVING_IN_BULLYING_BEHAVIOR

Heidegger, M. (1971). *Poetry, language, thought*, New York, Harper & Row.

Riddett-Moore K., (2009), Encouraging Empathy through Aesthetic Engagement: An Art Lesson in Living Compositions , *International Journal of Education & the Arts*, V/10

Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*. Malden, MA: Blackwell Publishing

Χρήσιμες ιστοσελίδες

<http://www.thebullyproject.com/>

http://www.imdb.com/title/tt1682181/?ref =fn_al_tt_2